Poštnina plačana v gotovini.

31. marca 1938

Leto II

Št. 14 13.

Enake dolžnosti za vsakega
Enake pravice za vse!

Nova Pravda

SOCIALNO POLITIČNI, KULTURNI IN STROKOVNI LIST

Izhaja štirikrat mesečno ob četrtkih. Naročnina: mesečno Din 4·—, četrtletno Din 10·—, polletno Din 20·—, celoletno Din 40·—. Posamezna številka Din 1·—. Uredništvo in uprava Ljubljana, Dalmatinova ulica 8, telefon štev. 21-32. Rokopisi se ne vračajo. Poštnočekovni račun štev. 17.177. Poštni predal štev. 74.

Naš socializem

Načelno smo složni z vsemi socialisti v kritiki liberalne družbe in kapitalističnega reda. Nepravičnost, ki vodi do provokacij in prepirov med preobilico in bedo, grobo pojmovanje konkurence in krize, do katerih vse to privede, nas prepričuje, da živimo v gospodarski anarhiji. Živimo v dobi, katera je sicer znanstveno, racionalno reorganizirala proizvodnjo, ni pa obzira do ljudskega činitelja, do človeka, ki zaradi tega često in največ trpi. Prizadevajmo se za smotrnejšo organizacijo, prizadevajmo se tudi za organizacijo uporabe, ki bi temeljila na znanstveno izdelanem načrtu.

Nismo marksisti, vendar priznavamo, da gospodarske razmere, posebno last proizvodnih sredstev močno vpliva na splošno življenje. Zakoni in povprečni običaji se jim prilagajo. Družba se demokratizira, ljudska narava zasužnji in otopi. Kapital ima svoje uslužbence (služabnike), sluge, strežnike, špijone, delovno ljudstvo svoje izdajalce. Denar lahko poruši vse, tudi to kar brani interese države in principe pravičnosti. Če tudi nismo tega mnenja, da sta mišljenje in ideja drugovrstni pojav, četudi obratno priznavamo nravno moč mišljenja za posebni vir resnične moči družbe, ne podcenjujemo teh vplivov.

Ne prikrivamo si razrednega boja, razumemo ga kot boj različnih interesnih skupin in ne kot občansko vojno. Družabni razredi eksistirajo, četudi nista le dva, dasi razvoj ne gre k postopnji poenostavitvi, k razdelitvi družbe med kapitaliste in proletariat, kakor je učil Marx. Razredni boj, kakor ga vidimo, ne pomeni, da imamo dve ostro opredeljeni fronti, temveč da se ostro križajo interesi in načela. So primeri n. pr. pri zaposlitvi v industriji, kjer je vprašanje, če ta skrbi za dostojen dohodek pri tem delu, ko so interesi delodajalcev in delojemalcev vzporedni. Mi se pri vsem tem branimo izkoriščanja, toda priznavamo to prirojeno složnost — interesi se povsem različno križajo in zopet spajajo.

To je naravni problem, ne gre nam niti za to, kako so poedinci bogati kot za duh, s katerim je kapital obvladan, ki je skrajno egoistični činitelj, ki ne pozna čustva in ljudomilosti. Lastnik prozvajanih sredstev je danes često lastnik le po imenu, svoja sredstva pa ima lahko in po največkrat od bank, katerih kapital je mobilizacija malih prihrankov in če se take produkcije pospešujejo, pomeni, da tu pogosto odločujejo drugi, nevidni ljudje. Toda če delajo v kapitalističnem duhu, proti interesom in pravicam delavca in delovnega ljudstva brez kapitala, je situacija v bistvu ista. Proti temu socialno neodgovornemu duhu se bojujemo z ostalimi socialisti vsega sveta na nravni, kulturni, gospodarski in politični fronti. Vsa ta nasprotstva pomenijo, da v tem smislu razredni boj ni izmišljotina, temveč resnica.

Nismo tega mnenja, da lahko v tem boju zmagamo naenkrat s prevratom. Nov družabni ustroj zahteva novo obširno administracijo in njen pogoj je visoka strokovna in nravna kvaliteta oseb, ki tu sodelujejo. Naš socializem je etapni, je revulicija v stalni evoluciji, v stalnem napredku in razvoju. Smo nasprotniki diktatur, zato tudi nasprotniki boljševizma. Ugrabljena moč ne garantira sposobnosti organizirati družbo brez težkih kriz. Nihče ne ve do podrobnosti, kako bo izgledala socialistična država. Naša civilizacija se tako hitro izpreminja, da bodočnost porodi činitelje, s katerimi ne moremo računati že danes. Torej ne zahtevajmo od svojih pristašev in od ljudi, s katerimi se v javnem delu stikamo, da bi prisegli na določeni dogmatični načrt preureditve, ampak da bi imeli skupno z nami nravno voljo, da bi z nami razumevali in z nami hoteli, kar je treba danes delati, da bi pripravili boljše in lepše čase.

Predvsem je glavna revolucija v glavah in srcih ter revolucija socialne zavesti in kot posledica tega revolucija razmer. Učimo svoje pristaše, da gibna sila socializma ni sovraštvo, temveč čut do pravičnosti.

Naš socializem poudarja nujnost nravnih temeljev. Mi smatramo, da je beda v različnih razrednih moralah napačna. Morala mora biti samo ena in za vse enaka. Zato iščemo za svoj socializem globokejših temeljev nego ga ima pravoverni marksizem in še posebno njegovi sovjetski tolmači. Izvajajmo ga predvsem z idealom demokracije, a to ne le politične, temveč tudi administrativne, gospodarske in kulturne. Ideal demokracije je vendar človekoljublje. To je spoštovanje do vsakega človeka ter boj proti zlorabi človeka. Poznamo prirojene razlike med ljudmi, tako vemo, kako pogosto izginejo sposobnosti, pridnost, dober značaj pri neizobraženosti, bedi, nezaposlenosti. Tako zvani današnji družabni red tepta ljudstvo fizično in duševno. Naš glavni namen je, pomagati nižjemu in zatiranemu ljudstvu. Ljubezen do bližnjega bomo izkazovali s socialno pravičnostjo.

Priznavamo privatno lastnino, če ne nasprotuje to splošnemu interesu in ne služi za izkoriščanje človeka. Priznavamo potrebo kolektivizacije, socializacije povsod tam, kjer se kaže, da je to v splošno korist in možno, t. j. tam, kjer to zahteva načrtno narodno gospodarstvo. Vsakdo, ki se pa bori proti gladu in žeji za pravico, je naš zaveznik in je dobrodošel v boju za dobro stvar.

Oddeljena lastnina

Ubožnejši stanovalci bodo lahko lastniki svojih stanovanj

V poslednjem času so mnoge strokovne in socijalne organizacije na svojih sestankih pretresale vprašanje odeljene lastnine in so v svojih zaključkih zahtevale, da se uvede tudi pri nas tako zvana horizontalna lastnina ali lastnina po nadstropjih in stanovanjih. V preteklem letu so bili celo odposlani predlogi na merodajne faktorje, da se reši to važno vprašanje. Kakor je znano, je ob priliki izida Zakona o gospodarskih zadrugah, Glavni zadružni savez izročil ministrstvu kmetijstva predlog amandmana izjemnega zidanja hiš na principu odeljene lastnine. Zagrebške in beograjske gospodarske organizacije so že preteklo leto predložile pristojnim ministrstvom predlog mestnega ureda, da se uvede odeljena lastnina.

Javnost je bila v pretežni večini za vpeljavo odeljene lastnine in popolnoma naravno je, na različne načine branjena. Tako pravijo razni arhitekti in drugi, da bi se z vpeljavo odeljene lastnine pospešilo zidanje modernih mest, da bodo nastala higienska naselja, brez periferijskih barak in divjih naselj, ki so legla bolezni v okolici velikih mest. Poleg tega bo nudila odeljena lastnina priliko ubožnim slojem, da bodo na lahek način prišli do lastne strehe, do stanovanja, iz katerega se ne bodo selili in katera bodo zelo udobna.

Stavbeniki zahtevajo vpeljavo odeljene lastnine, ker smatrajo, da se bo zelo razvilo stavbno delo v državi, od katerega bodo imeli koristi vsi, posebno pa država sama.

Ekonomi trde, da bo v tem položaju odprta pot dosedaj neproduktivnim kapitalom in da bo prišlo do oživljenja finančnih prilik.

Sociologi posebno naglašajo, da bo ta lastnina po nadstropjih dala prilike finančno slabim slojem, posebno gospodarskim podjetjem in raznim nastavljencem. S tem se bo domači proračun otresel največjih izdatkov, ki jih zahteva plačevanje stanovanja in si bo s temi prihranki nameščenec ali privatnik mogel ustvariti udobnejše življenje, imel bo boljše počivališče in bo lahko žrtvoval večji znesek za kulturno stran svojega življenja. Celokupna gospodarska produkcija, posebno industrija, ravno tako želi, da se izdatki za stanovanje kolikor mogoče zmanjšajo in se tako poveča število kupcev.

Celo sami lastniki hiš zahtevajo, da se uzakonijo odeljene lastnine, da bi se s prodajo posameznih stanovanj od nadstropij rešili velikih dolgov in pri tem ohranili svoje hiše.

Davkarije medtem zahtevajo vpeljavo odeljene lastnine iz dveh razlogov. Oni bogatejši sloji, ki sedaj plačujejo več sto ali celo več tisoč mesečno za stanovanje, tudi žele vpeljavo odeljene lastnine, ker bi za denar, ki ga sedaj dajo za davek, mogli v nekoliko letih postati hišni posestniki in tako za celo življenje zasigurati sebi streho nad glavo. To je posebno važno za uradništvo in sploh one delavce, ki imajo stalne prejemke. Druga grupa davkoplačevalcev, ki je mnogo večja, istotako želi vpeljavo odeljene lastnine, ker bodo z njeno vpeljavo padle cene stanovanjem in se tako osvobodili kletnih in periferijskih stanovanj in za isti denar stanovali v higienskih stanovanjih bliže centra.

Beograjska občina je posebno za vpeljavo odeljene lastnine, ker veruje, da bo z njo čimprej dozidala prazne parcele velikega Beograda.

Anketa o možnosti in potrebi vpeljave lastnine po nadstropjih je zelo živahna in važna in se bomo v prihodnji številki še povrnili k temu važnemu socialnemu vprašanju.

Naša javna dela

Leta 1935. so se sredstva iz enomilijardnega posojila določila za izvršitev javnih del višjega obsega. Črez 400 milijonov se je porabilo za zgradbo novih železniških prog, 570 milijonov pa je bilo na razpolago za modernizacijo našega cestnega omrežja.

V okviru začete obnove našega cestnega omrežja je zgraditev moderne ceste od Subotice do bolgarske meje. To je kos mednarodne cestne zveze London—Indija. Prometno-turistična vrednost te ceste brezdvomno daleč zaostaja za potrebo modernizacije cest v zapadnem delu države, posebno pri nas v Sloveniji. Saj je mednarodno-turistični promet dosedaj najbolj živahen v krajih Alp in Jadranskem morju. Za zgoraj omenjeno cesto je pa bilo izdano 320 milijonov. Za dovršitev vse ceste, na kateri je treba zgraditi še kakih 300 km, se bodo stroški povečali na 1050 milijonov dinarjev. Radovedni smo samo, če bo ta draga cesta res oživila narodno gospodarstvo in mednarodni promet. Vsota, ki se je izdala za to cesto, bi zadostovala za modernizacijo najpotrebnejših cest v vseh onih pokrajinah, kjer je tujski promet glavni vir in pogoj gospodarskega blagostanja. Brez načrtnosti in smotrenosti se n. pr. gradi lepa moderna cesta skozi dolino Sima v bivšem Sandžaku, ko nima ta kraj prav nikake turistične privlačnosti. Pri nas, v katerih krajih je promet že od nekdaj važen sestavni del gospodarstva in preko katerih je edino mogoče razviti tujski promet tudi v drugih pokrajinah — saj gredo preko Slovenije najvažnejši mednarodni cestni dohodi z zapada in severa — bi bilo nujno potrebno, da bi imeli več sličnih cest kot v Simi. To je v interesu razvoja turizma. Silovito premajhen je znesek, ki ga je v ta namen dobila Slovenija: od 578 milijonov dinarjev le 33 milijonov. Morali bi, po razmerju javnih dajatev posameznih pokrajin dobiti vsaj okoli 90 milijonov. Iz trošarin na cement in bencin prinese Slovenija ca. 10 milijonov dinarjev, kateri znesek gre v amortizacijo posojila zneska za vestna dela. Ker se v vsej državi nabere okrog 60 milijonov, se lahko izračuna, da bi za cestna dela v Sloveniji določeni del posojila lahko odplačali v treh letih.

Ob vesti, da se pripravlja najetje nadaljnje milijarde za javna dela, je potrebno, da se poda te podatke. Želeti bi bilo samo, da se bodo sredstva porabila v korist cest banovinam, ki imajo od tega največjo korist. Če pa se postavimo na stališče solidarnosti in nedeljenih skupnih interesov vseh krajev in delov države, potem se mora baš s stvarnega, vsedržavnega vidika moderna koncentracija cest v prvem redu izvršiti pri nas, kjer je motorizirani promet najmočnejši, mednarodni turizem najbolj razvit in gospodarsko najvažnejši. Samo preko dobrih in urejenih cest v Sloveniji, se morejo tudi drugi deli države odpreti tujskemu prometu. Zato so na čim hitrejši modernizaciji naših cest zainteresirane tudi vse ostale pokrajine, zlasti naše Primorje, kateremu bi nova moderna cestna zveza Slovenije z morjem odprla nove gospodarske možnosti na polju tujskega prometa.

Največjo korist pa bi imel slovenski delavec, ker bi ob graditvi teh javnih del imel vsaj začasno zaposlitev. Stotinam ljudem bi bilo pomagano in jim za neko dobo odvzelo skrb, kje vzeti soli in kruha.

One naročnike, ki še dolgujejo naročnino za l. 1937. vljudno prosimo, da nam poravnajo zaostalo naročnino in tako olajšajo poslovanje v upravi.

Obvezno zavarovanje v italijanski Afriki.

Rimska vlada je izdala uredbo o obveznem zavarovanju državnih in privatnih nameščencev v italijanski Afriki. Zavarovanje velja za primer smrti in trajne nesposobnosti zaradi solnčarice, malarije in drugih južnih bolezni.

Razni dogodki

Proračun sprejet tudi v senatu. Senat je v soboto 26. marca zaključil svoje proračunsko delo in vladna večina v njem je definitivno sprejela proračun in finančni zakon za prihodnji proračun. Od 69 prisotnih senatorjev je 53 glasovalo za, 16 pa proti proračunu.

Uredba o službeni obleki. Na podlagi § 98 zakona o državnem prometnem osobju in § 109 zakona o državnih železnicah je prometni minister izdelal in podpisal uredbo o službeni obleki osobja državnih prometnih ustanov, ki stopi v veljavo 1. aprila 1938.

Vodovod v Suhi krajini. V Suhi krajini so pričeli graditi prepotreben vodovod. Da bi delo le hitro izvršili!

V angleški vojni industriji bo zaposleno preko 100.000 novih delavcev. Angleška vlada namerava, da takoj uvede 24-urni delavnik v celokupni angleški industriji, ki izdeluje orožje. Za uresničenje tega načrta je treba, da se zaposli v podjetjih 100.000 delavcev. Vlada Velike Britanije je prišla v dotik s sindikalnim forumom, kako bi se omogočilo zaposlenje teh delavcev in je že dala potrebne garancije, da bo delovala v pravcu, da bodo industrijska podjetja zaposlila izključno le člane sindikata.

Skrajšani delovni čas v rudnikih. V dneh 1. in 2. aprila se bo vršila v Londonu seja Izvrševalnega odbora Mednarodne organizacije industrijskih delodajalcev skupno z zastopniki evropskih premogokopnih savezov, ker se bodo posvetovali in napravili sklepe za konferenco, ki se bo vršila meseca maja in junija t. l., na kateri se bo razpravljal problem delovnega časa v rudnikih.

Rudarske organizacije niso dosegle pred dvema letoma svojih zahtev po skrajšanem delovnem času v rudnikih, ker so nekatere skupine, n. pr. holandska vlada, nasprotovale tem zahtevam do tedaj, dokler se ne bi tudi Nemčija obvezala skrajšati delovni čas v rudnikih. Z spojitvijo Avstrije z Nemčijo pa se je ta stvar še poostrila, tako da bo pozitivna rešitev tega vprašanja jako težavna.

V Franciji in Belgiji se že prakticira skrajšani delovni čas v rudnikih, toda odklonilno stališče nekaterih skupin je vzrok, da tudi Nemčija ne pristopi k temu dogovoru. To velja tudi za splošno vprašanje skrajšanega delovnega časa v industrijski proizvodnji sploh.

Dajte mi denar, ki se je porabil v svetovni vojni in oblekel bom vsakega moškega, ženo in otroka v obleko, na katero bi bili lahko ponosni kralji in kraljice. Sezidal bi šolo v vsaki dolini na svetu in na vsakem hribčku postavil cerkvico, posvečeno evangeliju mira.

Zakon o ublažitvi in ureditvi sporov med delavstvom in delodajalci

V Franciji je bil nedavno sprejet zakon o ublažitvi in ureditvi sporov med delavci in delodajalci. V skupščini je bilo dolgo posvetovanje o členih tega zakona, ki se tičejo sprememb za poljedelca. Senat je zahteval, da se odredbe o poljedelstvu vnesejo v poseben zakon, kateri načrt se že nahaja pred senatom. Skupščina se je strinjala s tem, toda je zahtevala, da se da vladi oblast, da se sedanji zakon prilagodi tudi za poljedelce, ako senat ne predloži v kratkem času poseben zakon. Senat se je seveda temu uprl, toda je dovolil, da se v senatsko vsebino vnese: da bo do 15. aprila predložil zakon o sporih v kmetijstvu med delodajalci in delavci.

Socialisti so hoteli zakon še enkrat vrniti senatu in da ga prisilijo, da sprejme vsebino, ki so je predložili skupščini prejšnji dan, toda zakon je bil sprejet v celoti s 424 proti 134 glasom.

Pozneje je senat razpravljal še o posebni sporni točki. Nekateri senatorji so izrazili bojazen, da se nekateri členi zakona ne razlagajo kot osvojitev posestnikov, da z zakonom rešujejo vprašanje sprejemanja in odpuščanja delavcev. Senat je mnenja, da se to vprašanje ne more reševati brez sporazuma zainteresiranih oseb.

Končno je na intervencijo takratnega predsednika vlade Chautempsa, tudi to vprašanje vzeto iz dnevnega reda. Zanimivo je, da je g. Chautemps pri svoji interpelaciji pred senatom uporabil zanimiv primer, ki je na senatorje imel močan vpliv:

«Kakšno vrednost bo imel novi zakon, je vprašal predsednik vlade, to bo pokazala praksa. V vsakem slučaju se ne smete preveč bati novitet, ki jih ima ta zakon. Nek ukaz Filipa Lepega leta 1278 je že vseboval vsa današnja socialna vprašanja. Mi, torej, ostanemo v najboljši tradiciji naše preteklosti, da končamo delo okrog zakona, ki bo olajšal miroljubno poravnavo socialnih sporov s povečanjem narodne delavnosti.»

Po tej izjavi je v resnici prečital nek tak ukaz Filipa Lepega, sodobnikov naših ubožcev, v katerem so bili že vnešeni predpisi o nedeljskem odmoru delavcev in o olajšavi sporov med mojstri in trgovskimi pomočniki in rokodelskimi vajenci in tedanjih plač.

Po tem izvajanju je senat definitivno sprejel zakon o ureditvi sporov med delavci in delodajalci s 191 proti 71 glasom.

Raiffeisen (Rajfajzen) — oče kreditnega zadružništva

V naši ožji domovini imamo mnogo kreditnih zadrug, ki nosijo ime po svojem idejnem osnovatelju Raiffeisnu; zadrugarstvo ga imenuje očeta pravega kreditnega zadružništva.

Rodil se je dne 30. marca v Nemčiji. Bil je po poklicu topničarski tehnik; pozneje je prestopil v upravno službo. V svojem rojstnem mestecu Hammu ob Renu je bil izvoljen za župana. Kot tak je videl silno revščino tamošnjega prebivalstva. Pospeševal je zato javna dela, ki naj bi nudila zaposlitev revnim ljudem. Gradile so se po njegovi zaslugi ceste, šole itd.

Kakor vidimo, je bil mož za tiste čase in razmere globoko socialno usmerjen.

Raiffeisen je kmalu uvidel, da samo javna dela, odvisna od skromno odmerjenih davčnih dohodkov in dobrodelnost iz skromnih miloḍarov ne zadostujejo za odpravo revščine in brezposelnosti. Tudi je uvidel, da so milodari slaba vzgojna metoda, ker ponižujejo človeka ter ga odvajajo od lastne prizadevnosti in samostojnosti.

Najprej je ustanovil konsumno društvo, zatem pa društvo za vzajemno pomoč, ki je prodajalo kmetom živino na obroke. S tem je hotel rešiti ljudi iz kremljev oderuških prekupcev in mešetarjev. Pozneje sta začeli društvi podeljevati mala denarna posojila. Toda tudi to ni več zadostovalo. Ustanovil je nato dobrodelno društvo za podeljevanje posojil kmetom; skrbelo je za osirotele otroke, podpiralo brezposelne, otvarjalo ljudske knjižnice itd. Idejo zadružnega poslovanja je izpopolnjeval toliko časa, dokler ni v teku let razvil iz navadnega dobrodelnega društva **zadružno hranilnico in posojilnico.** Ta se je razširila po vsem svetu pod imenom «rajfajznovka».

Letos, dne 30. marca, poteče 120 let, odkar se je rodil oče kreditnih zadrug. Rajfajznovke so se v praksi popolnoma obnesle, čeprav navadno najbolj idealno zamišljene ustanove vprav v praksi ne uspevajo dobro, ali pa morajo delati kompromise z realnimi okoliščinami.

Katera so temeljna načela rajfajznove kreditne zadruge?

1. Okoliš obsega samo eno občino.
2. Deleži so nizki, da lahko pristopijo v zadrugo tudi revnejši sloji.
3. Uprava vodi zadrugo brezplačno, deleži se ne obrestujejo. Dobiček se ne deli med zadružnike, kar pocenjuje upravne stroške, da so posojila lahko cenejša.
4. V svrho nabave večjih obratnih denarnih sredstev sprejema hranilne vloge od vsakogar.
5. Posojila podeljuje zadružnikom in tudi tem samo v koristne gospodarske in socialne namene. To so nekatere značilne rajfajznove misli in življenjska načela, ki služijo kot ideološki temelj njegovega delovanja v zadrugah. Rajffeisen je bil prepričan, da lahko rešijo njegove kreditne zadruge socialno in gospodarsko vprašanje vasi, vsled česar je odklanjal **razredne socialne boje,** ker je hotel združiti v zadrugah vse sloje prebivalstva.

Zadružno načelo «Posojilo vsem pridnim, varčnim in poštenim ljudem» mora veljati še danes. Ideja zadružništva mora ostati čista tudi v bodočnosti. Raiffeisen odklanja posojila in sploh denarno pomoč lenuhom, zapravljivcem, pijancem in podobnim manjvrednim ljudem. Takim je prepovedal dajati posojila, četudi bi imeli milijonarja za poroka. Paziti moramo ne samo na zadostno jamstvo, temveč tudi na dober namen posojila. Posojilo ne sme koristiti samo zadrugi, ker ji donaša nekaj dobička, ampak tudi zadružniku. Tako je ostala zadružna ideja rajfajznovih posojilnic tudi socialna, ker varuje revne sloje prebivalstva pred izporiščanjem, jih vzgaja v dobre gospodarje in budi v zadružnikih socialno in zadružno zavest.

Naša dolžnost je bila, da smo se ob njegovi obletnici smrti spomnili tega skromnega moža, ki je mnogo koristil socialno šibkim slojem.

Delovni čas Anglije

Po poročilih britanskega ministrstva dela (kateri ne obsega poljedelskega delavstva, državne uslužbence, osobje trgovin in pisarn) je prišlo tekom leta 1937. do izprememb v ureditvi delovnega časa. 387.700 delavcem se je skrajšal delovni čas za dve in pol ure tedensko, 800 delavcem pa je bil delovni čas deloma podaljšan. V tiskarstvu in sorodnih strokah je bil delovni čas skrajšan z 48 na 45 ur tedensko. Delovni čas delavstva, ki je zaposleno v mlinih, je bil skrajšan z 47 na 44 ur in za delavstvo, ki dela v izmenah z 44 na 42 ur tedensko. Delavstvo, ki dela v izmenah pri visokih pečeh, je doseglo, da se jim je skrajšal delovni čas z 56 na 48 ur.

Dne 1. januarja 1938 pa je stopil v veljavo zakon, s katerim se uvaja za delavstvo, ki je zaposleno pri avtomatični proizvodnji stekla v ploščah nepretrgoma, v veljavo sistem štirih izmen in delovni čas se omejuje povprečno na 42 ur tedensko.

Karel Nový:

ŽIVETI HOČEMO

(Roman.)

«Ali je bil sploh kedaj na stavbi?»

«Škarda iz Pecerad?» je zavpil siv možiček. «Kaj praviš? Ali je bil njegov oče ruski braška?»

«Mogoče. Mislim, da.»

«Ali se ne motiš? Potemtakem sem z njim vojačil na Uralu! Decembra osemnajstega leta. Sakra, trinajst let bo že tega. Ali pa še več? Če to drži, sem bil zraven, ko je njegov oče padel. Pri Kulikovem. To vam je bil mraz! Vlekli smo ga na saneh, potlej pa so ga bratje naložili na bronjevik* in ga peljali na pokopališče v Jeketerinburg.

Sivi zidar je bil močno razburjen.

«Taka so pač pota usode», je menil nekdo z glasom, kakor bi prihajal iz globočine stisnjene duše.

Dež je ponehaval, oglasil se je signal voza rešilne postaje.

«Kaj pa vi iščete tod okrog?» je pokazal velikan s svojo strašno šapo na Tomša.

«Delo», je povedal Jože.

Velikan ga je premeril od vrha do tal. V tem je že menda pozabil, kaj ga je vprašal in zakaj in je vprašanje ponovil. Jože je odgovoril še enkrat.

«Dobro, tovariš. Ko bodo tegale odpeljali, pridite v pisarno. Obrnil se je h gruči in začel priganjati: «Zganite se! Na svoja mesta!»

In tako se je zgodilo, da je dobil Jože zaposlitev pri zidarjih na stavbi državne obrtne šole. Podajal je opeko, mešal apno, vozil malto, skakal zdaj sem, zdaj tja, gonili so ga v tretje nadstropje in zopet nazaj. Pred očmi je imel še kri, ki je tekla iz Škardovih ust in v nogah je čutil hojo po Pragi.

Spomnil se je na dom in na Magdaleno in si dejal, da se ni moglo zanj lepše izteči. Še hvaležen mora biti usodi... toda ne more se znebiti misli na mladeniča, ki se je nagnil po višnjevo keblico, v kateri je imel malo godlje, zdrsnil po mokrih, nezavarovanih deskah in napravil prostor njemu, prav njemu!

Razume se, da so ga zidarji grdo gledali, niso govorili, ampak bolj lajali, kakor stari, ujedljivi psi. Ni se menil zanje. Ali jim je mar on pehnil tovariša v globočino?

Za ograjo je še vedno ležal Škardov suknjič, ki so ga bili pozabili položiti k njegovemu truplu, ko so ga odnašali.

Ura je udarila pet, delopust. Medtem ko so drugi bežali od svojih žlic, opek in libél, se je Jože zastrmel v smeri proti Pragi, na bele oblake, ki so pokojno pluli na modrem nebu nad množico streh. Katera od njih pokriva Magdaleno in njeno gorje?

Še vedno ga je bolela glava. Toda kaj pomeni ta bolečina v primeri z bolečino Škardove matere ali Magdaleninim trpljenjem? Takoj pa je pomislil, da se bo treba pobrigati za prenočišče in pohitel je za delavci.

Zopet so do zadnjega kotička napolnili pivnico, poplakovali prah in vročino v grlu in se razvnemali ob krvavih nezgodah, ki so jim bili priča. Dosluženci iz svetovne vojne so smehoma kričali vsevprek: to še nič ni! ampak ko so Lahi na Piavi zažgali feldšpital! ko je Brusilov pomendral trén, da ni ostalo drugega ko trske in krvava čežana, he!

«Pa bo še vojna!» je puhnil suh možiček v mizo, za katero je sedel Jože. «Zakaj ne bi bila? Čim prej, tem bolje. Preveč nas je, morajo nam puščati kri. Kam pa pridemo?»

«Kdo se bo šel danes streljat? Neumnost! Kdo bo dandanes hodil na vojsko?»

«Pa še lepo. Kar orožje naj nam dajo! Boš videl, kako znamo. Kakšno bi jim zagodli!»

«Kdo bo šel na vojsko?» je vprašal možiček in pokazal brezzobe dlesni: «Vsak. Ukažejo ti in še ozreti se ne boš utegnil, tako jo boš ucvrl.»

«Ti si pravi socijalfašist», so mu rekli. «Ti si pravi komunist, ampak samo pri klobasah!»

«Kaj da sem? Nesmisel. Kar je res, je pa res, ukažejo ti in še žugnil ne boš.»

«Imate prav», mu je pritrdil golobradec. «Vi ste bili v vojski, zakaj bi se kujali mi, če pride do tega.»

«Da! Tako je!», je vneto prikimal stari; nagnil se je k Jožetu in polglasno dejal: «To je moj sin. Ima meščansko in gospod učitelj je hotel, da bi ga dali v šole. Pa nama je prav takrat mama umrla. Navsezadnje, kaj bi dandanes počel z učenostjo; stane te cel kup denarja in ko bi lepo končal, bi šel za zidarja. Jaz sem delal z mladimi uradniki!»

«Hudi časi so», je menil Jože. «Nas je mnogo, dela pa malo. Toda zdaj me bolj zanima, kje bom iztaknil kak spodoben kvartir.»

«To ti lahko povem, tovariš! Kar z nami pojdi. Imamo čedno sobico in postelj je tam še dovolj.

«Tista njihova gobezdanja so puhle teorije», je rekel sin očetu. «Kar naprej meljejo: Proletarci, združite se! Same zveze, pri tem smo si pa še na stavbi navzkriž! Ali naj stavkamo? Ali naj ne stavkamo?»

Naročili so si še enega, potem pa skupaj krenili proti Pragi v trinadstropno podrtijo, polno otrok in nesnage.

V sobi, ki je napravljala vtis spalnic po vojašnicah, je v vrsti stalo osem železnih postelj. Dva prenočevalca sta prišla kasno, menda ko se je že danilo. Razsajala sta, zbudila polovico spečih in se nista dala ugnati.

(Dalje prih.)

* Oklopni vlak, rus. (Op. prev.)

Zunanje politične vesti

—k **Priključitev Avstrije k Nemčiji** je še vedno dogodek prvega reda.

V bivšo Avstrijo se vrača polagoma normalno življenje. Vrši se le propaganda za plebiscit, ki bo 10. aprila in katero vodstvo je v rokah Göringa.

Zanimivo je, da so se odločili dunajski Čehi, gradiščanski Hrvati in koroški Slovenci, da bodo pri plebiscitu glasovali za narodnosocialistično Nemčijo.

Dogodek zase pa je okrožnica katoliških škofov na svoje vernike, v kateri se navdušujejo za narodnosocialistični režim.

V češkoslovaški državi je vzbudilo pozornost, da se je odločila nemška manjšina, gotovo pod vtisom avstrijskih dogodkov, da začne posebno akcijo za nemško avtonomijo. Vsled tega so se vse nemške stranke prostovoljno razpustile in prešle v Hainleinov tabor, njihovi mandatorji v češkoslovaški vladi so pa odložili svoja mesta, razen nemških socialnih demokratov, ki ostanejo še v vladi

Stranka patra Hlinke pa je sklenila, da se bo v borbi za slovaško avtonomijo naslonila na nemško narodno manjšino in na ta način uresničila svoje avtonomistične težnje.

V ponedeljek pa je imel po radiu ministrski predsednik dr. Hodža velik političen govor, v katerem je posebno omenjal govor angleškega predsednika vlade Chamberlaina v spodnji zbornici. Ta govor, pravi med drugim dr. Hodža, je velik prispevek k svetovnemu miru in se lahko reče z vso resnostjo, da je bila s tem govorom ojačena varnost Češkoslovaške. Glede zaščite narodnih manjšin in avtonomističnega pokreta pa je napovedal poseben manjšinski štatut, v katerem bodo združene vse manjšinske pravice, ki izvirajo iz ustave in zakona o jezikih. **Z mirno vestjo pa je izjavil, da vlada ne bo nikdar popustila pred kakršnimkolim pritiskom od zunaj. Vlada bo storila samo ono, kar je v skladu z narodovo voljo, državno suverenostjo in sodelovanjem notranjih činiteljev v okviru ustave.**

Odločne in jedrnate besede so napravile v svetu najugodnejši vtis.

Poljska je po sporazumu z Litvo pričela akcijo, da se ustvari baltski blok držav: Litve, Letonske, Estonske, Finske in Rumunije, ki bi ležal med Nemčijo in Sovjetsko Rusijo in tako branil, če bi Nemčija in Rusija hoteli poravnati svoje račune na poljskem ozemlju.

V Španiji se je izvršil velik preokret, ki morda vodi h koncu državljanske vojne. Generalu Franku se je posrečilo prebiti republikansko fronto ter prisiliti republikance k umiku in prodirati proti Kataloniji. Zavzel je baje že važno katalonsko prometno središče Lerido. Umik republikancev se pa vrši v redu. Predsednik vlade Negrin je sporočil zastopnikom strank, da je položaj zelo kritičen, ni pa obupen.

Pogajanja med Italijo in Anglijo zelo naglo napredujejo ter je baje že prišlo do sporazuma v vseh sredozemskih vprašanjih. Obe državi se bosta stalno obveščali o svojih oboroževalnih ukrepih v Sredozemskem morju.

V Franciji se Blumova vlada menda ne bo dolgo držala, ker je na vidiku koncentracijska vlada, ki jo zunanjepolitični dogodki kličejo k življenju.

Izbruhnila je kovinarska stavka v pariški okolici. Vlada si prizadeva, da bi čimpreje prišlo do obnove dela, posebno v tovarnah, ki delajo za državno obrambo.

V Bolgariji so končane volitve, ki so se vršile vsako nedeljo od 6. marca dalje. Vlada je pri volitvah dobila od 160 poslancev 140. Volile so tudi ženske.

Kdo je diplomat?

Diplomat? Diplomat je oseba, katera se zna prilagoditi vsaki situaciji, do katere pride, če ne bi bilo diplomatov.

Pri ženskem kongresu kriči predsednica v dvorano: «Drage gospe, prosim, da govori samo pet dam naenkrat!»

*

«V naši kuharski šoli je zelo strogo: ne smemo niti pokusiti jedi, ki jo skuhamo.»

«Pri nas pa je še huje. Mi pa moramo pojesti to, kar skuhamo.»

Mezdno gibanje pri podjetju „Sava“ še ni končano

V 7. številki «Nove Pravde» smo poročali, da so pogajanja za kolektivno pogodbo pri podjetju «Sava» v teku. Poročali smo, da so bile odklonjene tudi najminimalnejše zahteve delavstva ter je prav zaradi tega prišla vsa zadeva pred razsodišče v smislu § 16 zakona o minimalnih mezdah.

Prva razprava razsodišča je bila določena za 28. marca. Za to razpravo pa je gospod ban določil za predsednika razsodišča g. ing. Barago, načelnika Inspekcije dela v Ljubljani.

Delojemalci oziroma njena zastopnica NSZ je imenovala v to razsodišče tov. Zupana, ZZD pa g. Gasserja; delodajalska skupina pa je bila zastopana v razsodišču z g. dr. Koserjem in dr. Plessom.

Obe prizadeti stranki sta bili navzoči in je tov. Lajner zastopal prizadeto delavstvo popolnoma sam, ker ZZD ni poslala na to razpravo svojega delavskega zastopnika. Tvrdko pa je zastopal njen poslovodja in lastnik g. Tršan sam.

G. predsednik ing. Baraga je pričel razpravo in ugotovil, da je bilo pravilno zadoščeno vsem formalnostim, ko pa so se pričele overovljati pooblastila in legitimacije, je na zahtevo tov. Lajnerja, češ, da zastopnik tvrdke nima polnomočnega pooblastila in bi se zaradi tega lahko pozneje vložila ničnostna pritožba, razsodišče tajno posvetovalo in prišlo do zaključka, da tudi člani razsodišča nimajo pravilno overovljenih legitimacij in se je zaradi tega razprava preložila na petek 1. aprila.

Pripomniti pa moramo, da je ves postopek jako kompliciran in je to prvi tak postopek v dravski banovini ter se v ta postopek šele uvajamo.

Kakšna pa je prav za prav ta zadeva? Pri poravnavi, ki se je vršila na podlagi § 15 zakona o minimalnih mezdah, dne 20. januarja t. l., je bil napravljen zapisnik in določena so bila imena delavcev, katere podjetje ne bo odpustilo, toda navzlic temu je podjetje odpuščalo tudi te delavce. Dalje je bilo tudi sklenjeno, če ne bo dela, da podjetje lahko skrči delovni čas. Po izjavi lastnika samega, je bilo zadosti naročil, a je vseeno skrajšal delovni čas, to pa le zaradi tega, ker nismo pristali na pogoje podjetja. Delavcem, ki so bili zadeti po skrajšanem delovnem času, ni njihova plača zadostovala niti za prehrano ter so se morali zadolžiti. Tako niso mogli vztrajati dalje in so nekateri sami začeli zapuščati podjetje. Podjetje pa se je veselilo. Do danes je večina teh delavcev, ki so pričeli mezdno gibanje, to podjetje zapustilo. Vprašanje pa je, kdo bo njihov namestnik. Delavstvo pa že sedaj opozarjamo, da naj nikar ne naseda lepim besedam in obljubam, saj kar se je danes zgodilo meni, se lahko jutri tudi tebi. Bodite previdni, organizirajte se in iščite zaščite in nasvetov pri organizaciji in ne verjemite lepim obljubam. Zmaga bo prav gotovo naša, toda kaj pomeni zmaga, če delavstvo ni zavedno, zato dragi delavci le malo več poguma in delavske zavednosti, pa bo z vsemi šikanami pri kraju in uspeh, ki bo dosežen, bo največ koristil delavstvu. Delavstvo samo pa ima že precejšnjo preizkušnjo. Le poglejmo, dne 8. februarja t. l. smo sporazumno zapustili razsodiščno razpravo, katera naj bi omogočila nadaljnjo obratovanje in zaposlitev prizadetih delavcev. Nova razprava pa je bila razpisana za 28. marca in je poteklo sedem tednov, a še sedaj ni zadeva urejena. Pri vsem pa je najbolj prizadet delavec, saj ni mogel pri svojem minimalnem zaslužku prihraniti toliko, da bi se ves ta čas lahko preživljal. Podjetje pa je poklicalo nove delavce, ki so delo sprejeli v času, ko se vrši mezdno gibanje, kar pa je le v škodo njim samim in vsemu ostalemu delavstvu.

Nesramno in podlo pa je od onih, ki so zaposleni pri KID in ki po svojem delu opravljajo še delo pri podjetju «Savi» in tako dobesedno požirajo zaslužek najbednejšim, onim, ki vztrajajo v borbi za izboljšanje delavskega položaja. Ne vemo, kdo je dal ta nalog, da se to dogaja, da dela delavec hkrati pri dveh podjetjih? Vprašanje pa je, če so delavci zavarovani pri dveh podjetjih, saj bi v primeru nesreče bil oškodovan le zavarovalni zavod. Taki primeri so obsojanja vredni in se ne kršijo le delavske pravice, temveč se jemlje kruh tistim, ki ga najbolj potrebujejo.

O nadaljnjem postopku tega razsodišča bomo poročali.

Kaj je novega v naših podružnicah

Loke pri Zagorju

Pred kratkim časom je bilo pri nas objavljeno, da bodo morali vsi učni kopači polagati izpit, ker drugače ne bo prišel nobeden v kopaško kategorijo ter pozdravljamo ta korak Trboveljske premogokopne družbe.

Želeli bi samo še, da bi vsaj dvakrat na leto napravila družba obvezno predavanje za vse rudarje. S tem bi se delavstvo tehnično še izpopolnilo, kar bi mnogo koristilo delavstvu in družbi ter preprečilo s tem mnogo nezgod. Omogočalo bi to tudi, da bi prišli naši rudarji na isto stopnjo kakor so v Nemčiji, Angliji itd.

Upamo, da nas bodo razumeli tako TPD kakor tudi inženjerji-obratovodje ter se potrudili, da se bodo ta predavanja vršila še letos. Marsikateri rudar bo za to, če ne že sedaj, pa pozneje hvaležen. Želeli bi, da bi se vršila predavanja za vsak obrat posebej.

Prva šola za učne kopače se je začela dne 17. marca ter je njen začetek imel med rudarji dober odmev. Prav malo jih je, ki bi to kritizirali. Sicer se praktično uči vsaki dan, vendar je prav dobro, da pozna tudi teorijo, kajti pouk nikdar nikomur ne škoduje, najmanj pa delavcu. Saj se pridejo praktično učit celo iz inženjerske šole.

Naš obrat se polagoma izčrpava. Dolgoletne zaloge premoga v starih rovih bodo kmalu izčrpane, delavstva se je že polaščala panika, ko so nekateri trdili, da premoga pri nas ni več. A bilo je ravno obratno. Našle so se velike zaloge premoga, odprli novi rovi, ki so zaenkrat še v raziskavi. Kakor izgleda se bodo kmalu izpopolnile vse priprave tako, da se bodo začele črpati nove zaloge.

Mislimo, da bodo v kratkem gotovi s kupovanjem posestev od kmetov na Lokah, kjer so ogromne zaloge premoga in prvovrsten materijal. Pogajanja trajajo že dolgo časa, ali izgleda, da bodo pogajanja v kratkem času zaključena in s tem bodo tudi rešene razne težave in panika rudarjev bo izginila, saj bodo imeli vsi kruha, če bodo imeli rudarji svoj zaslužek. Tako pridejo tudi drugi na svoj račun. Dolina črnega diamanta bo oživela, brezposelni bodo dobili delo in kruh, kar je edino prav.

Mežica

Zaradi prekomasacije občine Mežica so se vršile pri nas občinske volitve dne 27. marca 1938. Prvotno se je skušalo doseči pametno kompromisno listo med vsemi tremi skupinami, in to med Zvezo rudarjev kraljevine Jugoslavije in JRZ ter NSZ po ključu ena tretjina. Pri gospodi JRZ ni bilo resnične želje po pravičnem kompromisu; kljub popuščanju obeh močnejših skupin na skrajni minimum, so bila pogajanja brez uspeha po krivdi gospodov iz JRZ.

Med obema ostalima delavskima skupinama pa je bila želja za pametno politiko na občini in smo se sporazumeli za skupni nastop pri volitvah tako, da ima vsaka skupina 9, oziroma po 8 zastopnikov. Gospodje okoli JRZ so si prizadevali na vse načine pridobiti volilce, posluževali so se silne agitacije, vendar je bil njih trud in letaki zaman. Vsak rudar dobro pozna svojo dolžnost in dobro ve, da plača pošteno davek ter ima tudi pravico, da gospodari na občini z denarjem največjega davkoplačevalca, kateremu zvesto služi.

Mirna, skoraj neslišna je bila agitacija med obema združenima skupinama brez vseh letakov in brez vseh listkov se je dobro zavedal vsak tovariš, kdo so kandidati na listi delavskega sporazuma. Rezultat je dokazal, da delavec dozoreva in da veruje v svojo organizacijo in moč skupnega nastopa. Lista JRZ je ostala skoraj neopažena, dobila je le 77 glasov, lista sporazuma pa 269, tako da odpade na listo JRZ le en odbornik, na listo sporazuma pa 17 odbornikov. Vseh volilcev je 571, tako da znaša udeležba 60.5 %. Ponosni smo na ta uspeh in tudi uverjeni, da bodo občinski odborniki v svoji dobi zadostili gospodarski potrebi občine. Saj smo kandidirali same pametne može in zastopnike vseh slojev, katerim bo dana prilika, da bodo svetovalci in opora občinski upravi. Želimo in kličemu celotnemu odboru na delo, da bo to delo uspešno za vse prebivalstvo mežiških občanov!

Medvode

Naša podružnica Narodne strokovne zveze se prav živahno pripravlja, da čim lepše proslavi letošnji jubilej tridesetletnice obstoja narodnega delavskega pokreta.

Obenem so se začele tudi prve priprave za veliko tombolo, ki jo namerava prirediti naša podružnica letošnje poletje, na kar že v naprej opozarjamo vse okoliške podružnice, da te naše prireditve ne prezrete, sicer pa bomo v tej zadevi še pravočasno obvestili vse činitelje.

Povzeli smo tudi akcijo za razširitev našega delavskega časopisa «Nove pravde». Poverjeniku se je posrečilo pridobiti par naročnikov izven članstva. Naša podružnica Medvode-Goričane šteje preko sto članov, ti člani so po večini družinski očetje z večjim številom družinskih članov. Zato smo pač bili upravičeni, da pridobivamo naročnike tam, kjer pač v največji meri trošimo svoj težko prisluženi denar. Vsi tožijo, da je že preveč časopisov, toda razumevajo, da je delavcu časopis neobhodno potreben in ga delavec sam s težavo vzdržuje, ker stroški za tisk so ogromni. Apelirali smo v prvi vrsti na trgovce, gostilničarje in obrtnike. Ne sme biti trgovine in lokala, kjer delavec kupuje, brez «Nove Pravde». Vsemu našemu delavstvu pa polagamo na srce, naj kupuje in obiskuje le one lokale, ki so naročniki «Nove Pravde». To so: trgovina Sajovic, Medvode; trgovina Bohinc Andrej, Medvode; pekarna Jurman, Medvode; gostilna Kordič Joško, Medvode; Kozjak Iv., Medvode; restavracija Možina, Ladja.

Vsem, ki za delavski tisk nimajo niti dinarja ali omalovažujejo naš delavski list, vsem tistim naj tudi delavstvo obrača hrbet.

M. K.

Trbovlje

V nedeljo dne 27. marca t. l. se je vršila v Trbovljah konferenca zastopnikov delavstva TPD, na kateri se je razpravljal položaj delavstva pri TPD z ozirom na povsem nov položaj, ki je nastal zaradi zahtev, ki so bile predložene generalnemu ravnateljstvu TPD.

Na tej konferenci so bili vsi zastopniki delavstva enotni. Napravljenih je bilo več važnih sklepov ter sklenjeno, da se mora odločno nastopiti in braniti delavske interese ter zahtevati, da dá podjetje delavstvu vsaj to, kar po vsej pravici zasluži.

Dane in sprejete so bile smernice, po katerih se bodo ravnali zastopniki delavstva pri razpravi dne 5. aprila.

Po končani konferenci pa so imeli delegati NSZ, ki so se udeležili te konference, posebno sejo, na kateri so se razpravljale vse aktualnosti, ki se tičejo rudarskega delavstva in nastalega položaja. V vsem gledanju na položaj so si bili delegati enotni.

Sprejetih je bilo tudi več sklepov, katere pa bo potrebno z vso doslednostjo izvršiti, če hočemo, da bodo imeli ti sklepi zaželjen uspeh.

Predsednik NSZ v Trbovljah pa je napovedal, da se bo vršil redni letni občni zbor v Trbovljah prihodnji mesec, na kar že sedaj opozarjamo vse tovariše in somišljenike.

Hrastnik

V nedeljo dne 3. aprila 1938 se bo vršil ob 15. uri popoldne v prostorih g. Roša redni letni občni zbor naše podružnice s sledečim dnevnim redom:

1. Poročila predsednika, tajnika, blagajnika in nadzorstva. 2. Volitve. 3. Organizacijske zadeve in slučajnosti.

Tovariši! Razpravljala se bodo važna vprašanja, ki se tičejo Vas vseh, zato upamo, da ne bo nikogar, ki bi se tega rednega letnega občnega zbora ne bi udeležil.

Kolikor bo v Vas zavednosti, toliko se bo Vaš položaj izboljšal. Zavedati se moramo, da je le v strokovni organizaciji naša moč in sila.

Črna — Žerjov

Dne 27. marca so se vršile občinske volitve tudi pri nas. Kakor znano, sta bili vloženi dve listi. Lista Fr. Knez in lista nacionalnega delavstva z nositeljem Turk Ivotom. Objavljamo rezultat volitev, kateri je razviden za vsa tri volišča.

Volišče Črna: Turk Ivo 273 glasov, Knez Franc 222 glasov.

Volišče Pristova: Turk Ivo 114 glasov, Knez Franc 111 glasov.

Volišče Koprivna: Turk Ivo 43 glasov, Knez Franc 16 glasov.

Skupaj Turk Ivo 430 glasov, Knez Franc 350 glasov.

Lista nacionalnega delavstva je dobila večino, in sicer 20 odbornikov, lista Fr. Knez pa štiri odbornike. V novem občinskem odboru je zastopana tudi NSZ po šestih odbornikih.

O agitaciji socialistov in prizadevanju bomo še povedali prihodnjič.

Seja centralnega sekretariiata Delavskih zbornic v Splitu

Centralni sekretarijat Delavskih zbornic, ki ima svoj sedež kot osrednja ustanova za vse delavske zbornice stalno v Beogradu, je 11. in 12. marca zasedal v Splitu.

Predvsem so delegati, ki so prišli na sejo od skoro vseh delavskih zbornic iz vseh krajev države, reševali nekatere notranje zadeve centralnega sekretarijata kakor računski zaključek, zadeve nameščencev sekretarijata in slično.

Anketa o osemurniku, ki jo je izzval sekretarijat in ki je bila najprej v Zagrebu, nato pa se je nadaljevala v Sarajevu, je imela velik uspeh. Pokazala je, da vlada pri nas še vedno zelo občutna brezposelnost, ki nujno nalaga, da se v naši obrti in trgovini v celoti predpiše osemurnik. Pokazala pa je še v večji meri, kako malo se pri nas spoštuje socijalna zakonodaja, ki pri tem ostaja, četudi na papirju lepa in napredna, v praksi daleč za položajem v drugih državah. Anketa je vprašanje osemurnika sprožila in ga pognala v taki meri, da razvoja ne bo mogoče dolgo ustavljati. Osemurnik postaja klic in zahteva vsega delavstva in uvesti se ga bo moralo povsod, kjer velja danes neupravičeno še vedno devet in deseturnik.

V ministrstvu pripravljajo novelizacijo obrtnega zakona. Predlogi za spremembo tega zakona so bili poslani vsem delavskim in delodajalskim zbornicam v mnenje. Predlogi prinašajo znatno poslabšanje sedanjih določil. Centralni sekretarijat pripravlja svoje predloge. Delavstvo pri vsem tem ne bo smelo ostati ob strani. Potrebno je, da uporabi možnost in da se ne zavaruje samo proti poslabšanju, nego se odločno zavzame za potrebno izboljšanje, zlasti socijalno pravnih določil. Delavske zbornice bodo morale zbrati ves potrebni materijal. V delodajalskih organizacijah se opaža veliko zanimanje in zavzemanje za poslabšanje obrtnega zakona. Še bolj se morajo sedaj zavzeti delavske organizacije, da se uveljavi hotenje velikih plasti delovnega naroda, ki hoče, da se zakonita zaščita okrepi. V socijalni zakonodaji ne moremo več nazaj, nego le naprej in to v velikih korakih.

Uredba o najmanjših prejemkih ni upravičila pričakovanja. V južnih krajih države je sicer prinesla izboljšanje mezd precejšnjemu številu delavstva. Pri nas pa so imeli koristi od nje le redki delavci, prav za prav v glavnem le delavke. Mnoga delavska stremljenja po izboljšanju delovnih prilik pa določila uredbe sploh znatno ovirajo. Po sklepu seje centralnega sekretarijata bodo delavske zbornice zbrale vse podatke, da bodo točno razvidni rezultati uredbe.

Vsako leto in tako so tudi letos pokazale volitve zaupnikov, da je zaupniški sistem potreben reform, ker je zlasti zaščita zaupnikov popolnoma nezadostna. Funkcijska doba se mora podaljšati, člane odbora se mora primerno zaščititi in prav tako odstopivše zaupnike.

Novi pravilnik za javne borze dela je prinesel bistvene spremembe. Kakor bodo sicer dobivali brezposelni večje podpore — kar je končno samo po sebi razumljivo, saj so tudi prispevki znatno zvišani — tako je pravilnik v mnogem skrajno pomanjkljiv in za delavske interese, zlasti sezonskega delavca, kvaren. Centralni sekretarijat bo predlagal spremembe.

Mnogo so na seji razpravljali o ustanavljanju pokojninskih zavodov. Potrebno je, da se povsod, kjer je potrebno, osnujejo samostojni pokojninski zavodi čimprej. Zavodi naj se ustanove za taka področja, da bo članstvo dovolj visoko, da bo omogočalo delovno sposobnost posameznega zavoda. V zavode morajo priti predvsem ljudje, ki poznajo nameščence in njihove potrebe, ki jih postavljajo na pokojninsko zavarovanje. Pokojninski zavodi ne smejo postati birokratični aparati, nego sicijalni zavodi s polnim razumevanjem socijalnih potreb svojih zavarovancev.

Centralni sekretarijat je mnenja, da je potrebno, da se izvedejo v bolniškem zavarovanju čimprej volitve, ki naj omogočijo, da pridejo v uprave pravi zastopniki interesentov. Mnogo se je na seji govorilo, da bi bilo morda najprimerneje, da se v bodoče izvajajo v vse socijalne zavode istočasno volitve, ki naj dajo možnost, da se določijo po izidu volitev po posebnem ključu predstavniki v uprave vseh socijalnih ustanov. Zlasti bolniško zavarovanje bi se na ta način umaknilo ostrini, ki jih volilna borba neizbežno prinaša. Z enkratnimi volitvami bi bilo prihranjeno mnogo delavskega denarja, ki bi se mogel uporabiti za koristnejše svrhe.

In tako je centralni sekretarijat razpravljal dva dni še o mnogih drugih zadevah. Navedli smo le nekaj važnejših.

Pravni svetovalec

Odtegljaji in odpust (Celje).

Vprašanje: Zadnja dva tedna pred odpustitvijo mi je podjetje odtegnilo kar polovico mezde brez mojega pristanka. Nato me je odpustilo brez odpovedne dobe. Prej sem pa večkrat delal nadure. Kaj lahko zahtevam od podjetja?

Odgovor: Predvsem lahko iztožite oni del mezde, ki Vam je bila odtegnjena. Radi odpusta pa lahko zahtevate mezdo za 14 dni, če tega niste sami zakrivili in dali delodajalcu razlog za takojšnji odpust.

Za nadure, ki jih morate dokazati s pričami ali s svojimi zapiski, lahko zahtevate poleg normalne urne mezde še 50% poviška.

Nadure (Ribnica).

Vprašanje: Dalj časa sem bil zaposlen pri lesni industriji. Ker nisem dobil nikakega plačila, sem tožil delodajalca za plačilo mezde in za nadure. Nadur mi delodajalec ni plačal, temveč jih je poračunal za tiste dni, ko nisem delal, bodisi zaradi praznikov, bodisi zaradi izstavitve. Je to dopustno?

Odgovor: Če ste delali v akordu in je bilo v podjetju zaposlenih več kot 15 delavcev, velja za podjetje osemurni delavnik. Zato imate pravico zahtevati plačilo le za tiste nadure, kolikor ste jih v vsakem tednu opravili preko 48. Če pa ste bili plačani na uro, lahko zahtevate plačilo za vse nadure, ki ste jih opravili dnevno preko osem ne glede na to, če ste morda počivali nekatere dni v tednu.

*

Vprašanje: Kdo plača koleke oziroma davek za nakupovalne knjižice. Ali je to kje predpisano ali plača trgovec ali kupovalec.

Odgovor: Kdo plača, ni predpisano. Plača pa običajno kupovalec.

Praktični nasveti

Kako zgladiš skratovičeno volno?

Ko paraš volno, ki jo nameravaš nanovo uporabiti, jo takoj navijaj na pol metra dolgo desko, da dobiš štreno. Nato štreno preveži na štirih mestih, da se ne bodo niti zmešale. Umazano volno operi v milnici in izperi v mlačni vodi. Vodi za izpiranje dodaj malo soli, pri barvasti volni pa kisa. Štrene natakni na palico in obesi na prepih (ne na solnce, ne k peči) na drugi konec štrene pa tudi vtakni palico, da bo kot utež in se bo volna popolnoma zravnala. Če pa volna ni umazana in je ni treba prati, tedaj jo samo zmoči v mlačni vodi in obesi sušit, sicer se volna ne zravna.

Rastlinska hrana in črevesje.

Precej razširjeno je mnenje, da se po obilni rastlinski hrani tvori v črevesju mnogo več plina, nego običajno. To naziranje so novejša opazovanja ovrgla. Skoraj pri vseh preiskanih osebah so ugotovili celo nasprotna dejstva. Kar se tiče sestave plinov, so dognali, da je količina ogljikove kisline po rastlinski hrani večja. Ta večja količina pa ima za obtok velik pomen, ker ima ogljikova kislina vlogo nekakšnega hormona. Tako se bržkone krvni tlak po krajevnem učinkovanju te kisline na žile zniža. Iz tega bi bilo razvidno, da vpliva rastlinska hrana ugodno na previsok krvni tlak. Tudi na delovanje črevesja vpliva pomnožena ogljikova kislina ugodno in podpira lahno mehanično draženje črevesnega stenja po večji množini celuloze. Lenivost črevesja se da z rastlinsko hrano popraviti na naraven način.

Potovanje Cirilmetodarjev na Oplenac

je zagotovljeno. Dne 30. aprila se odpeljemo s posebnim brzovlakom iz Ljubljane ob 20.20. Vlak se bo ustavljal le na postajah, kjer bodo ustopali priglašenci. V Zemun prispe vlak v nedeljo, 1. maja ob 6.45, odkoder nas popelje po kratkem prestanku v Mladenovac. Od tu se peljejo izletniki po skupinah z avtobusi na Oplenac, kamor dospejo vse skupine do 11. ure. Ob 11. uri bo sprejem po upravniku zadužbine, nato se podajo izletniki z vodstvom CMD v cerkev in v kripto, da se poklonijo Viteškemu kralju in njegovim slavnim prednikom. Potem je ogled cerkve in okolice, na kar sledi kosilo in potem odhod z Oplenca po 13. uri. — Odhod z Mladenovca z vlakom je ob 15.30 in pride v Beograd ob 17.30. Po prihodu v Beogradu bodo udeležencem po skupinah odkazana prenočišča in gostilne ter restavracije. Večerja bo ob 19. uri, potem je pa vsak udeleženec prost. V ponedeljek, dne 2. maja je zajtrk ob 7.15, potem pa se zberejo udeleženci po skupinah, katere bodo vodili posebni vodniki. Beograd ima dovolj zanimivosti, ki jih je treba ogledati: Kalimegdan, kraljevski dvor, Dedinje, Topčider, pet muzejev in še mnogokaj je v Beogradu, ki je vredno vsega zanimanja. — Ob 13. uri bo skupno kosilo, potem pa je zopet ogledovanje beograjskih zanimivosti po skupinah. Če bo dovolj časa se odpeljemo popoldne na Avalo. Vsem onim udeležencem, ki bi hoteli v Beogradu pri svojcih prenočevati in imeti lastno prehrano, je to svobodno prepuščeno. — **Akcijski odbor bo uredil vse, za kar najudobnejše potovanje. Želimo, da se priglašenci čimprej definitivno priglase ter pošljejo voznino za II. razred Din 260.—, za III. razred Din 188.—. Železničarji pa plačajo za avtobus Din 40.— in za režijske stroške Din 10.—.**

Če kdo, so obvezani Cirilmetodarji, da se poklonijo svojemu najvišjemu obrambnemu delavcu, blagopokojnemu Viteškemu kralju Ujedinitelju, našemu rešitelju iz tisočletne sužnosti.

Vsem nameščencem, ki se udeležijo izleta na Oplenac, je Kr. banska uprava dovolila dopust od dne 30. aprila do incl. 3. maja 1938, ki pa se ne všteje v redni dopust.

Ali že veš?

— da se irsko vprašanje pojavlja vedno tedaj, kadar pade Anglija v kako večjo nepriliko,

— da bo zidanje cerkve Sv. Save v Beogradu veljalo 40 milijonov dinarjev,

— da vlada na Japonskem vedno večja manija samomorov in potepanja. Dnevno izvrši osem ljudi samomor, a 25 podvrže potepuštvu,

— da je vedno tiho tam, kjer bi se moralo govoriti,

— da je najboljše sredstvo za obdržanje večne mladosti: vstajanje zjutraj ob peti uri in pisanje svojih spominov,

— da se zahvaljujemo za gornje priporočilo;

— da o volji naroda običajno govore oni, ki narodu zapovedujejo,

— da sta pojma priznati in nepriznati naravnost čudovita, saj moreta, da nekaj, kar ne obstoji, obstoja, a ono kar obstoji, da ne obstoja; n. pr. neka država proglasi, da ne prizna kitajske vlade; v tem momentu ni več kitajske vlade, Kitajska ne pripada nikomur in dovoljeno je, da se brezobzirno pobija Kitajce,

— da smejo ti besedi priznam in nepriznam uporabljati samo države,

— da so si besedo «najboljši» prilastili trgovci in pa vlade; n. pr.: v vsaki trgovini se prodaja «najboljše» blago, vsaka država pa daje izjave, da ima «najboljše» namene,

— da je izjavil finančni minister Turčije, da bo turška republika z veseljem sprejela vsakega žida, ki bi se hotel naseliti v Turčiji, kajti s tem se bo Turčija samo finančno okrepila.

Kulturni obzornik

Naša izvirna drama

Na drugem mestu smo že omenili, da je bila Kreftova «Velika puntarija» pred premiero odstavljena z repertoarja Narodnega gledališča. Vedno pogostejši so primeri, ko se naša kultura meri in odreja s tako nekulturnimi merili, da utegne stvar postati za nas usodna.

Zdi se nam potrebno, da se nekoliko pomudimo ob vsebini in pomenu tega dela, ki obravnava veliki kmečki punt iz leta 1573., ko so slovenski in hrvatski kmetje skupno nastopili za svoje pravice proti gosposki.

Denarno gospodarstvo, ki je nasledilo zamenjalno, je povzročilo velikanski preobrat v vsem življenju in ga postavilo na povsem drugo osnovo. Zavoljo denarja silno pospešena trgovina z orientom je uvedla na evropski trg celo vrsto predmetov in blaga, ki so mu bili prej neznani. Za kupovanje tega razkošja pa so potrebovali fevdalni gospodje vedno več denarja. Težnja po ugodju in razkošju je zajela gosposko in to težnjo so morali zadovoljevati kmetje. Iz tega in še drugih vzrokov je izžemanje kmeta zavzemalo vedno bolj nevzdržno obliko in tako nujno izsililo val puntov, ki jim ni ušla nobena evropska država.

Vsebina Kreftove drame je naslednja: V prvem dejanju sklenejo kmetje punt, potem ko se vrne iz Zagreba kmetom prijazni župnik Babič z odklonjeno zahtevo po vzpostavitvi «stare pravde». V drugem dejanju nam pisatelj prikaže, kako se v stiski združita najhujša nasprotnika, katoliški škof in ban Drašković ter luteran Tahij, proti kmetom. Tretje dejanje prinese poraz puntarjev. Gubec in Pasanec sta ujeta. V četrtem dejanju si gosposka za pustno zabavo uprizori «mučenje puntarjev», ki jih igra gosposka sama. Peto in zadnje dejanje se vrši v ječi pri puntarjih. Prikazuje nam junaštvo ujetih, ki se ne strašijo smrti in ki so trdno uverjeni, da mora porazu slediti zmaga. — Vojaki okronajo Gubca z železno krono in ga odvedejo s Pasancem kot pustni šemi na morišče.

Tako se je končala najbolj junaška doba slovenskega naroda, ko se je dvignil in si hotel s silo priboriti najosnovnejšo pravico vsakega človeka — pravico do življenja. Kljub neomajni volji, moči in številu je moral podleči sili oblastnikov, ki so se združili, da bi ga tako mogli prisiliti, da še nadalje žrtvuje njihovi blaginji svoje življenje in da zavoljo njih zataji sebe. Tako so brez uspeha iskali pravice tisti, ki so jo edini smeli zahtevati, zaradi tega, ker še niso bili dovolj močni. In pravica je podlegla sili. In ne samo takrat. Sestavni del vsake družbe v zgodovini je izkoriščani, delovni, brezpravni stan, ki pa je obenem osnova vsake družbe in ki predstavlja njen napredni del, ki je pomagàlo razvoja. V boju za svoje pravice presnavlja družbo, kar pa se more zgoditi šele takrat, kadar je njegova moč večja od moči njegovih nasprotnikov.

Priporoča se tvrdka
„KOVINA“
kjer dobite
železnino, moderne okovje, okovje za stavbe, gradbeni materijal, šipe, barve itd.
BIDOVEC & LESAR
LJUBLJANA-MOSTE, Zaloška 18

Po znižanih cenah prodaja otroške vozičke, šivalne stroje, gramofone, kolesa, B. S. A. Motorje, Dunlop gumo. ter vse nadomestne dele dobite po najnižjih cenah ter v stroko spadajoča popravila
v specijalni mehanični delavnici
JUSTIN GUSTINČIČ
MARIBOR, TATTENBACHOVA 14 - TELEFON 21-30

Nakup vsakovrstnih rabljenih železnih predmetov od najmanjšega gospodinjstva do največjega industrijskega obrata. Cunje, papir, tekstilne in krojaške odpadke plačam po najvišjih dnevnih cenah.
Razprodaja patentnih lestev 50% ceneje od cenika.

Za konzorcij «Nova Pravda» izdaja dr. J. Bohinjec, odgovorni urednik Franjo Rupnik. Za Delniško tiskarno, d. d. v Ljubljani Ivan Ovsenik. Vsi v Ljubljani.